WAARDENVOLLE KEUZES OVER DE LEEFOMGEVING

INFORMATIEBLAD I WAARDENBENADERING LEEFOMGEVING

De leefomgeving is meer dan alleen een veilige plek voor mensen om te wonen en werken. Mensen voelen zich betrokken bij hun leefomgeving. De verbinding die mensen voelen met de fysieke ruimte om hen heen gaat verder dan functionele behoefte aan een veilige en gezonde plek om te wonen en een bereikbare plek om te werken. De leefomgeving vormt een deel van de identiteit van mensen en gemeenschappen. Die betrokkenheid maakt dat keuzes over de inrichting, het gebruik en het beheer van de leefomgeving meer vergen dan samenhang in beleidsdoelen of een belangenafweging. De keuzes over de leefomgeving raken aan de kern van wat mensen belangrijk vinden en zijn een waardenafweging. Eigentijds omgevingsbeleid vraagt om een waardenbenadering, zodat keuzes bijdragen aan het creëren van een waardenvolle leefomgeving van mensen en voor mensen.

De waardenbenadering gaat uit van de variëteit aan opvattingen over de leefomgeving die er in de samenleving bestaat en de waarden die aan deze opvattingen ten grondslag liggen. De waardenbenadering geeft inzicht in de opvattingen van de ander en van de eigen opvattingen over de leefomgeving. Met inzicht in de waarden die ten grondslag liggen aan de opvattingen die mensen hebben over de leefomgeving, wordt het duidelijk welke keuzes gemaakt kunnen worden. De waardenbenadering maakt inzichtelijke welke waarden in het geding zijn in een vraagstuk en over probleem helder keuzes mogelijk die recht doen aan de pluriformiteit van opvattingen in de samenleving.

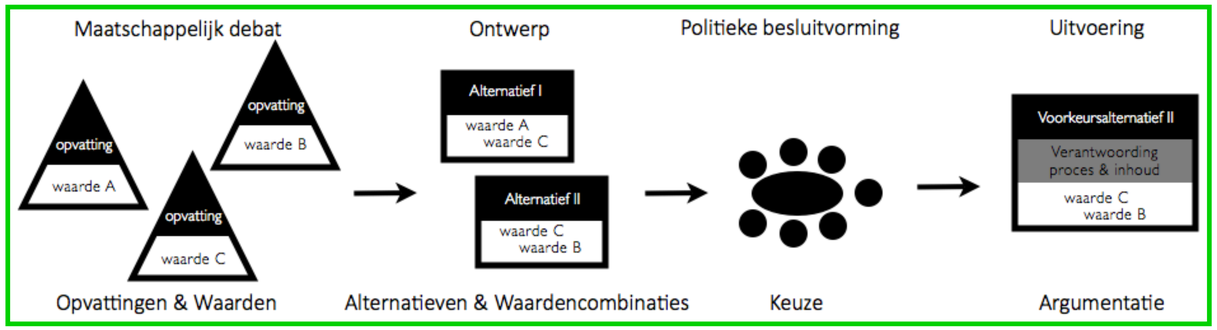

Het inzichtelijk maken van de waarden die in het geding zijn bij een keuzes over de leefomgeving, verheldert processen van planvorming en besluitvorming en doet recht aan de pluriformiteit van de samenleving. De waardenbenadering brengt focus in de discussie: wat is de kern? De waardenbenadering staat voor scherpte (verschillen worden duidelijk) en selectiviteit (kleur bekennen, kiezen). De waardenbenadering maakt dilemma's hanteerbaar en maakt de argumentatie achter keuzes transparant. De waardenbenadering is een manier van werken en denken die met praktische instrumenten het maatschappelijk debat en politieke besluitvorming over de inrichting, het beheer en het gebruik van onze leefomgeving ondersteunt.

Doelgroep

De waardenbenadering is een hulpmiddel voor professionals in het omgevingsbeleid (ruimtelijke ontwikkeling, stedebouw, mobiliteit, water, milieu, natuur).

- Ambtenaren: beleids- en bestuursadviseurs, projectleiders, procesmanagers, programmamanagers
- Adviseurs in de rol van procesmanager of projectleider
- Vertegenwoordigers van belangenorganisaties
- Initiatiefnemers: ondernemers en bewoners

Toepassingsmogelijkheden

- voorbereiden en begeleiden van participatieprocessen, beleidsprocessen, gebiedsprocessen
- ontwerp van omgevingsvisies, strategieën en inrichtingsplannen voor locaties, gebieden en regio's
- voorbereiding van bestuurlijke besluitvorming en politieke besluitvorming in gemeenteraden, provinciale staten, parlement
- tussentijdse reflectie op en interventie in lopende planprocessen en gebiedsprocessen
- evaluatie van afgeronde planprocessen en gebiedsprocessen

Oplossing voor uitdaging

- hardnekkig dilemma of conflict, onverwachte tegenstand
- hoog oplopende emoties belanghebbenden en bestuurders
- smalle basis of beperkt draagvlak voor een plan of project
- felle politiek tegenstellingen

Resultaat

- Inzicht in dynamiek en inhoud van maatschappelijk debat en politieke besluitvorming over een plan of project
- Overzicht van waarden die een rol spelen in de afweging
- Expliciteren van waarden die ten grondslag liggen aan een plan of project
- Verbreding en verankering van draagvlak voor een plan of project in volwaardige besluitvorming
- Consistente argumentatie achter keuzes over een plan of project

Maatschappelijk en politiek speelveld

De waardenbenadering plaatst plannen en projecten in de context van het volledige maatschappelijke en politieke speelveld. Dat speelveld omvat zes morele sferen waarin mensen geneigd zijn om hun diepgaande voorkeuren of wensen te bepalen ten aanzien van wezenlijke vraagstukken en dilemma's. Elk van deze morele sferen kent een aantal waarden die kenmerkend zijn voor de manier waarom mensen zich over die vraagstukken een oordeel vormen.

In de morele oordeelsvorming over wezenlijke vraagstukken van de leefomgeving speelt een veertigtal waarden een rol. Deze waarden zijn vastgelegd op de Waardenkaart Ruimtelijke Ordening, de Waardenkaart Natuur en de Waardenkaart Mobiliteit. Voor de oordeelsvorming over een vraagstuk in een morele sfeer, bijvoorbeeld vraagstukken van verdeling, benutten mensen een aantal waarden die voor dat type vraagstuk toepasbaar zijn. Bijvoorbeeld de waarde proportionaliteit.

De Waardenbenadering Leefomgeving maakt dit proces van oordeelsvorming en waardenafweging over vraagstukken van de leefomgeving expliciet. Dit voorkomt dat waarden die er toe doen ten onrechte over het hoofd worden gezien in de besluitvorming over een plan of project. Daarmee worden waardenvolle keuzes over de leefomgeving mogelijk.

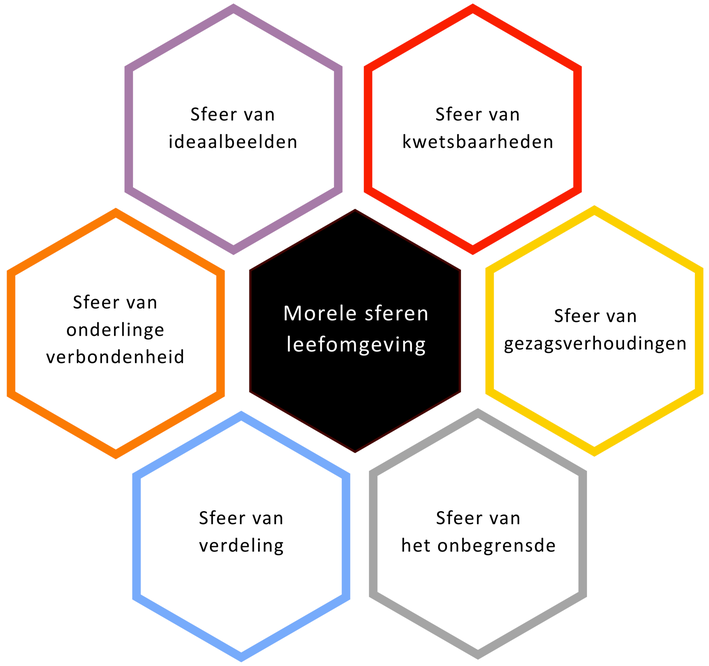

De Omgevingswet en de cultuuromslag in het omgevingsbeleid

De Omgevingswet bundelt tientallen wetten en regelingen op het gebied van ruimtelijke ordening, bodem, water en milieu in één wet. De Omgevingswet beoogt meer dan alleen het opschonen en vereenvoudigen van wetgeving in één samenhangend stelsel voor de fysieke leefomgeving. De Omgevingswet staat in het teken van een cultuuromslag in het omgevingsbeleid: van bescherming van de fysieke leefomgeving via een werende benadering van activiteiten, naar een beleidscyclus waar de continue zorg voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal staat en ruimte ontstaat voor ontwikkeling.

De continue zorg voor en het realiseren van ***de gewenste kwaliteit van de leefomgeving*** staat centraal. Om dit te realiseren zijn vaak aanpassingen nodig in de inrichting, het gebruik en het beheer van de leefomgeving. Aanpassingen die mensen na aan het hart gaan en waar mensen vaker zelf het initiatief voor nemen. Dit vraagt om transparante keuzes over de ambitie om de leefomgeving aan te passen aan veranderende wensen en behoeften van de samenleving.

De uitdaging:

- eenvoudiger en transparanter, navolgbaar en consistent
- gewenste kwaliteit, passend bij het vraagstuk
- politiek-bestuurlijke afwegingsruimte vergroten (en afgrenzen)
- van probleem naar oplossingsrichting naar beleidsinstrumenten

In de keuzes over de gewenste kwaliteit van de leefomgeving zijn normen of randvoorwaarden nooit vanzelfsprekend, ook niet als ze in regels zijn vastgelegd. De politiek-bestuurlijke afwegingsruimte moet worden vergroot, zodat initiatiefnemers, gebruikers en bewoners samen vorm kunnen geven aan een betere leefomgeving. De omgevingswet heeft zes instrumenten om daaraan vorm te geven:

- **Rijksregels** bepalen vooraf waarvoor geen vergunning nodig is
- **Decentrale regels** van waterschappen, provincies en gemeenten geven algemene regels en gebruiksvoorschriften in het Omgevingsplan, de Omgevingsverordeningen of de waterschapsverordening. Gemeenten moeten 50.000 bestemmingsplannen vervangen door één Omgevingsplan per gemeente
- **Omgevingsvergunning** is voortaan een enkelvoudige aanvraag bij een overheidsloket
- **Omgevingsvisie** geeft het strategische langetermijnperspectief van de overheid op vraagstukken in de fysieke leefomgeving
- **Programma** omvat de acties die de overheid neemt om de gewenste omgevingskwaliteit te realiseren
- **Projectbesluit** wordt genomen over ingewikkelde project die van publiek belang zijn

In de inhoudelijke formulering van omgevingsbeleid moet politiek-bestuurlijke afwegingsruimte worden gecreëerd. De ***gewenste kwaliteit van de leefomgeving*** moet worden gerealiseerd 'van onderop', in co-creatie, met en door 'stadsmakers' en andere initiatiefnemers. Overheden hebben daarin hun eigen kerntaken en zijn verantwoordelijk voor het verankeren van keuzes in het publieke besluitvormingsproces. In het nieuwe omgevingsbeleid moet overheid en initiatiefnemers transparant zijn in hun keuzes en verantwoording kunnen afleggen over die keuzes, ook wanneer die samen worden gemaakt.

Waardenbenadering Leefomgeving